

**Universitatea Ștefan cel Mare Suceava
Facultatea de Litere și Științe ale Comunicării
Domeniul Filologie**

**LA TRADUCTION ET RETRADUCTION DE L'ŒUVRE
D'ALBERT CAMUS DANS L'ESPACE CULTUREL ROUMAIN**

**TRADUCEREA ȘI RETRADUCEREA OPEREI LUI ALBERT CAMUS ÎN
SPAȚIUL CULTURAL ROMÂNESC**

**TEZĂ DE DOCTORAT
Rezumat**

**Prof. univ. dr.
Albina A-Mugura Constantinescu**

**Doctorand,
Ilișoi Mariana-Vica (Ciupu)**

Suceava

2015

TABLE DE MATIÈRES

Introducerea	Error! Bookmark not defined.
I. Traducerea, traducerea caduc , retraducerea.....	Error! Bookmark not defined.
I.1 Traductologia și dezvoltarea sa	Error! Bookmark not defined.
I.2 Traducerea prin prisma traductologiei.....	Error! Bookmark not defined.
I.3 Teorii ale traducerii	Error! Bookmark not defined.
I.4 Traducerea caduc	Error! Bookmark not defined.
I.5 Retraducerea – accepții și perspective.....	Error! Bookmark not defined.
I.5.1. Accepții ale termenului « retraducere ».....	Error! Bookmark not defined.
I.5.2. Perspective asupra retraducerii	Error! Bookmark not defined.
I.6 Concluzii parțiale.....	Error! Bookmark not defined.
II. Receptarea și traducerea operei lui Albert Camus în spațiul literar românesc.....	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
II.1 Exegeții ne-traducători ai operei lui Albert Camus.....	Error! Bookmark not defined.
II.1.1 Ion Vitner	Error! Bookmark not defined.
II.1.2 Constantin Ciopraga.....	Error! Bookmark not defined.
II.1.3 Nicolae Balot	Error! Bookmark not defined.
II.1.4 Romul Muntean.....	Error! Bookmark not defined.
II.1.5 Ioan Lascu	Error! Bookmark not defined.
II.1.6 Virgil Tănase	Error! Bookmark not defined.
II.1.7 Anne-Marie Codrescu	Error! Bookmark not defined.
II.2 Exegeții traducători ai operei lui Albert Camus.....	Error! Bookmark not defined.
II.2.1 Irina Mavrodin.....	Error! Bookmark not defined.
II.2.2 Georgeta Horodinc	Error! Bookmark not defined.
II.2.3 Modest Morariu.....	Error! Bookmark not defined.
II.3 Traducători români ai operei lui Albert Camus	Error! Bookmark not defined.
II.3.1 Marin Preda.....	Error! Bookmark not defined.
II.3.2 Ligia Holuș	Error! Bookmark not defined.
II.3.3 Catinca Ralea.....	Error! Bookmark not defined.
II.3.4 Laurențiu Fulga	Error! Bookmark not defined.
II.3.5 Ileana Cantuniari	Error! Bookmark not defined.
II.3.6 Micaela Ghițescu.....	Error! Bookmark not defined.
II.4 Concluzii parțiale	Error! Bookmark not defined.
III. Analiza traducerilor și retraducerilor operei lui Albert Camus.....	Error! Bookmark not defined.
III.1 Metodă de analiză traductologică și privire de ansamblu asupra strategiilor de traducere	
Error! Bookmark not defined.	
III.2 Romanul <i>La Peste (Ciurma)</i> – analiză comparativă a variantelor în limba română	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
III.2.1 Stilul descriptiv	Error! Bookmark not defined.
III.2.2 Stilul diaristic	Error! Bookmark not defined.
III.2.3 Stilul de cronic	Error! Bookmark not defined.
III.2.4 Stilul științific.....	Error! Bookmark not defined.

III.2.5 Stilul oratoric	Error! Bookmark not defined.
III.2.6 Concluzii parțiale	Error! Bookmark not defined.
III.3 Eseul <i>L'Homme révolté (Omul revoltat)</i> – analiza comparativ a versiunilor în limba român	Error! Bookmark not defined.
III.3.1 Subiectivitatea traducătorului	Error! Bookmark not defined.
III.3.2 Micro-textul	Error! Bookmark not defined.
III.3.2.1 Epigraful	Error! Bookmark not defined.
III.3.2.2 Titlurile și subtitlurile capitolelor	Error! Bookmark not defined.
III.3.3 Macro-textul.....	Error! Bookmark not defined.
III.3.4 Concluzii parțiale	Error! Bookmark not defined.
III.4 Proza scurtă - <i>L'Envers et l'Endroit (Fața și Reversul)</i> , <i>L'Été (Vara)</i> , <i>Noces (Nunta)</i> Error! Bookmark not defined.	
III.4.1 Traducerea exprimării sentimentelor în eseurile <i>L'Envers et l'Endroit (Fața și Reversul)</i> et <i>L'Été (Vara)</i>	Error! Bookmark not defined.
III.4.2 Dimensiunea culturală în traducerea în limba română a eseurilor <i>Noces (Nunta)</i> et <i>L'Été (Vara)</i>	Error! Bookmark not defined.
III.4.2.1 Referințe culturale algerieni	Error! Bookmark not defined.
III.4.2.1.1 Referințe ai stilului de viață algerian	Error! Bookmark not defined.
III.4.2.1.2 Elementele de dialect local	Error! Bookmark not defined.
III.4.2.1.3 Termeni desemnând plante mediteraneene ...	Error! Bookmark not defined.
III.4.2.2 Substantive proprii și aluzii culturale	Error! Bookmark not defined.
III.4.3 Concluzii parțiale	Error! Bookmark not defined.
III.5 <i>La Chute (Căderea)</i> – traducerea unei povestiri ironice	Error! Bookmark not defined.
III.5.1 Manifestări ale ironiei la Camus	Error! Bookmark not defined.
III.5.2 Analiza transpunerii ironiei camusiene în limba română	Error! Bookmark not defined.
III.5.2.1 Expresiile idiomatice	Error! Bookmark not defined.
III.5.2.2 Repetiția	Error! Bookmark not defined.
III.5.2.3 Oximoronul	Error! Bookmark not defined.
III.5.2.4 Paradoxul	Error! Bookmark not defined.
III.5.2.5 Antifraza	Error! Bookmark not defined.
III.5.2.6 Zeugma	Error! Bookmark not defined.
III.5.3 Concluzii parțiale	Error! Bookmark not defined.
Concluzii	Error! Bookmark not defined.
Bibliografie	10

Având în vedere numărul impresionant de abordări critice și hermeneutice ale operei lui Albert Camus din punct de vedere tematic, stilistic și filozofic, considerăm că demersul abordării traductologice vine în completarea viziunii critice asupra ansamblului operei sale în spațiul cultural românesc.

În primul capitol, ne-am propus să realizăm o sinteză a noțiunilor cheie din domeniul traductologiei, care formează armatura teoretică a tezei noastre întrucât critica traducerii de texte literare se sprijină pe repere teoretice din domeniul traductologiei. În primele părți ale capitolului am încercat să stabilim cadrul de dezvoltare și stadiul actual al evoluției traductologiei ca disciplină relativ recentă și autonomă prin intermediul unei abordări critice a principalelor abordări teoretice ale traducerii în diacronie și a concepțiilor referitoare la termenul de „retraducere”, care marchează dezbaterile actuale în traductologie. Am acordat o atenție deosebită noțiunii de traducere caducă care constituie motivația de ordin cronologic a fenomenului retraducerii pe care îl vom trata în partea a treia a tezei noastre prin referire la un corpus alcătuit din două versiuni în limba română a romanului *Ciuma*. Traducerea unei opere poate deveni desuetă la un moment dat întrucât sistemul lingvistic evoluează și suferă modificări, ceea ce impune retraducerea unui text în sensul unei actualizări la normele lingvistice. Totuși, retraducerea poate marca de asemenea revalorizarea unei anumite ideologii sau concepții literare, filozofice sau sociale. Actul retraducerii este declanșat în unele cazuri de dorința de a readuce în actualitate anumite idei. Orizontul de așteptare a publicului diferă în funcție de limba și de cultura sa și se schimbă cu timpul. Diferențele concepției determinate de normele sociale, estetice, etice și religioase la un moment dat creează noi perspective în traducerea unei opere. Traducerea devine astfel o rescriere care oferă posibilitatea generării unor noi răspunsuri și interpretări la întrebările textului.

Am menționat câteva accepții ale termenului „retraducere”, oprindu-ne, în mod special, asupra retraducerii cu sensul de nouă traducere a unui text surs în limba țintă, având deja o traducere precedentă în aceeași limbă. În acest sens, am sintetizat într-o manieră critică perspectivele traductologice cele mai pertinente cu privire la retraducere, subliniind aspecte precum condițiile de producere, raportul cu priele traducerii și originalul, subiectivitatea traducătorului și efectul produs asupra cititorului de către textul tradus. Considerat de către anumiți traducători precum Henri Meschonnic, Paul Bensimon și Yves Gambier a fi mai aproape de original, lăsând să transpară strănietatea limbii și a culturii sursă, retraducerea este totuși spațiul de manifestare a subiectivității traducătorului și este condiționat de criteriile lingvistice și socio-culturale care impun actualizarea textului în limba țintă. În plus, retraducerea se realizează și din rațiuni comerciale, întrucât multe edituri comandă o nouă traducere a capodoperelor, adaptată publicului contemporan. Este și cazul noii variante în limba română a romanului *Ciuma*, operă de mare importanță, distinsă cu premiul Nobel, acordat lui Camus în 1957, publicat la Editura Rao în 1993.

Majoritatea primelor ediții ale traducerii operelor lui Albert Camus apar la Editura Univers, editură prestigioasă cu o istorie de mai bine de patruzeci de ani pe piața editorială din România. A cunoscut o perioadă de dezvoltare importantă înainte de 1990 în publicarea operelor

de literatură română și universală, această editură și-a continuat activitatea activitatea fără să producă noi ediții ale traducerii operelor camusiane. Editura Rao, orientată în mod special către publicarea traducerilor publică începând cu 1993, anul fondării sale, o serie de noi ediții ale traducerilor și o retraducere, cea a romanului *Ciuma*, semnată de Olga Mărculescu. Un alt aspect care ne-a atras atenția este publicarea versiunii integrale în limba română a eseului *Omul revoltat* în 1994, în două variante, una aparținând Mihaelei Simion, editată la Rao, cealaltă, Ligiei Holuț, apărută la Sophia. Cu toate că textul a fost cunoscut de către publicul cititorilor din spațiul românesc prin câteva traduceri fragmentare sau traduceri-citat, traducerea eseului nu a fost publicată înainte de 1989 din cauza cenzurii care a marcat epoca regimului comunist.

Prin urmare, retraducerile sunt produse care se adaptează cerințelor publicului țintă și contextului de producere. Diversitatea condițiilor de producere a unei retraduceri face dificil stabilirea principiilor care reglează apariția unei retraduceri. În acest sens, studiile de caz ar fi mai evidente și mai revelatoare pentru procesul de apariție a unei retraduceri. Primul capitol constituie, deci, un suport teoretic util în demersul nostru de analiză traductologică pe corpus-ul traducerii și retraducerii în limba română a romanului *Ciuma* și a eseului filozofic *Omul revoltat*.

Importanța literară și culturală precum și actualitatea operei lui Albert Camus, diversitatea genurilor pe care opera sa o înglobează și numărul traducerilor în limba română fac din analiza receptivității creației sale literare în spațiul cultural românesc un aspect important în dezvoltarea tezei noastre. Astfel, al doilea capitol este dedicat receptivității operei camusiane de-a lungul viziunilor critice în diacronie a principalilor exegeți români, pe care i-am împărțit în două categorii: exegeți și exegeți-traducători având în vedere specificitatea perspectivei lor, hermeneutice pentru primii, dublată de o abordare traductologică în cazul celor din urmă. Mai multe aspecte ale tematicii operei lui Camus sunt abordate în critica literară din spațiul cultural românesc, plecând de la tema exilului în abordarea lui Ion Vițner, cea a absurdului și a revoltei la Nicolae Balot și Romul Munteanu la spațiul închis la Anne-Marie Codrescu. Scrierile sale sunt abordate și din punct de vedere stilistic în eseurile Irinei Mavrodin, Constantin Ciopraga, Modest Morariu și Georgeta Horodincă. Unitatea operei camusiene este demonstrată în exegeza lui Ioan Lascu care stabilește raporturile de interdependență între scrierile literare și jurnalistice ale lui Camus. O abordare biografică îi aparține lui Virgil Tănase care publică o lucrare despre viața și opera lui Camus cu prilejul comemorării a cincizeci de ani de la moartea autorului în 2010, care alături de stabilirea centenarului nașterii sale în 2013 a determinat numeroase editări și reeditări.

Cel de al treilea capitol cuprinde o privire critică și un complement de istorie a traducerilor și a retraducerilor operei lui Albert Camus în limba română pe care le-am divizat în trei categorii: traduceri integrale, traduceri fragmentare și traduceri-citat, acestea din urmă constituite datorită numărului mare de fragmente traduse de către exegeții-traducători în operele lor critice. Am analizat din perspectivă traductologică strategiile de traducere utilizate în restituirea în limba română a operei camusiane, pe un corpus de studiu variat, având în vedere diversitatea genurilor și varietatea stilistică a scrierii. Analiza noastră vizează nivelul macro-textual pentru a ilustra problematica globală în traducerea unui text și nivelul micro-textual cu privire la problemele de traducere care se localizează în anumite segmente ale textului. Corpusul de traduceri supuse unei analize comparative cuprinde traducerea și retraducerea romanului *Ciuma*, cea aparținând lui Eta și Marin Preda, publicată în 1965 la Editura pentru Literatură Universală și cea a Olga și Mărculescu, editată la Rao în 1993, reeditată în 2002, 2006, 2008 și 2013 și cele două variante în limba română ale eseului filozofic *Omul revoltat*, publicate simultan, tradus în 1994 de Mihaela Simion, ediție apărută la Rao, și de Ligia Holuț la Editura

Sophia, Oradea. De asemenea, corpus-ul înglobează traducerea în limba română a eseurilor *Noces* și *L'Envers et l'Endroit* aparținând Irinei Mavrodin, publicat la Univers în 1968 și *Vara*, în traducere de Modest Morariu, apărut în 1976 la Univers. În variantele în limba română a eseurilor *Nunta* și *Vara*, am analizat transpunerea dimensiunii culturale în traducere prin analiza elementelor spațiului cultural algerian precum referirile la stilul algerian, elementele de dialect, termenii ce desemnează spațiul mediteranean, numele proprii și aluziile culturale. Traducerile operelor *Fața și Reversul* și *Vara* sunt abordate din punct de vedere al transpunerii în limba română al exprimării sentimentelor, dat fiind caracterul liric al acestor scrieri. Ultima traducere integrată în corpus-ul de studiu este cea a povestirii *C derea*, semnificativ din punct de vedere al transpunerii ironiei în limba țintă.

Analiza traducerilor se sprijină pe metoda comparativă care presupune evaluarea unui text sursă prin raportare la unul, două sau mai multe texte țintă și încearcă să identifice strategiile de traducere utilizate în restituirea textelor camusiane în limba română. Analiza critică a corpusurilor bilingve, în limba franceză și română, va pune în lumină strategiile și procedeele de traducere mobilizate, soluțiile oferite în limba țintă, cazurile de intraductibilitate, de subtraducere și supra-traducere. În această perspectivă, ne-am propus să constatăm în ce măsură traducerea în limba română a acestor opere reprezintă o restituire adecvată a originalului camusian. Traducerile operei lui Albert Camus în limba română vor fi supuse unei abordări traductologice care va conduce la identificarea soluțiilor precum corespondența, echivalența, adaptarea, adugarea, omiterea, în funcția de alegerile traductorilor. Astfel, am acordat o atenție deosebită soluțiilor operate de către traducători în cadrul textelor traduse, luând în calcul specificitățile registrelor de limbă și am analizat influența la nivel de sens global al textului și efectul produs asupra cititorului.

A traduce Camus înseamnă a-i reda textul în limba țintă păstrând caracteristicile stilului, concizia, coerența și aparenta neutralitate vizibile în romanul *Ciuma* și eseu *Omul revoltat*, dar și un anumit grad de efuziune lirică prezent în eseurile *Fața și Reversul* și *Vara*, dar în același timp a transmite cititorului în limba țintă amprenta și culoarea locală identificate în textele originale, marcate din punct de vedere cultural, și anume *Nunta* și *Vara*, și să transpună într-o manieră adecvată stilul ironic prezent în povestirea *C derea*.

Caducitatea primei traduceri în limba română a romanului *Ciuma* de Albert Camus, realizat în 1965 de Eta și Marin Preda, a atras necesitatea unei retraduceri, semnată de Olga Mărculescu, apărută cu aproximativ treizeci de ani mai târziu, în 1993. Una dintre specificitățile scrierii camusiane în *Ciuma* este caracterul diaristic pe care l-am identificat în unele pasaje în care naratorul își marchează prezența prin utilizarea persoanei I plural, formă care îl include printre observatorii evenimentelor provocate de flagelul ciumei și, în același timp, îl solidarizează cu locuitorii Oranului, victime ale epidemiei. Numeroase fragmente aparținând registrului limbajului medical apar în text, desemnând semnele epidemiei ciumei. Aceste detalii transferă cititorul în domeniul medicinei și contribuie la crearea unui efect de veridicitate a povestirii, pe care traductorii îl reproduc în textul țintă. Nu este vorba de pasaje întregi în stil pur medical, ci de un vocabular specializat referitor la ciumă, interpolat în pasajele aparținând altor registre, adugând la claritatea și precizia stilului camusian. Dificultățile de traducere a acestui tip de lexic nu sunt deloc neglijabile și cer o documentare riguroasă pentru a asigura exactitatea termenilor în limba țintă. Stilul oratoric marchează de asemenea textul romanului *Ciuma* prin discursul preotului Paneloux, cu acente didactice, edificatoare întrucât conține exemple, parabole și îndemnuri. Caracterul eclectic al stilului scrierii camusiane reiese din alternanța stilurilor literar, liric, diaristic, stilul cronicii, științific și oratoric. Remarcăm o preocupare constantă a

traducătorilor de a menține alternanța registrelor stilistice și de a nu omogeneiza textul chiar dacă, pe alocuri, raționalizarea se manifestă prin suprimarea punctuației originalului și modificarea organizării textuale, determinând astfel pierderi ritmice. Noua traducere a Olgii și Mariculei nu pare a fi construită de la zero, ci creează aparența unei țesături textuale în jurul primei traduceri, semnată de Eta și Marin Preda. În acest sens, mai multe soluții se regăsesc în retraducere care conține de asemenea reactualizări impuse de modificările datorate evoluției lingvistice. Cu toate acestea, există pasaje în versiunea Olgii și Mariculei care lasă să se întrevadă o percepție diferită a textului original astfel încât traducerea să nu rămână o simplă revizuire și actualizare a primei variante, ci este o traducere-creație, care marchează o nouă viziune, impregnată de subiectivitatea traducătorului.

Cele două traduceri ale eseului filozofic *Omul revoltat* de Albert Camus, realizate simultan în același an, în 1994, demonstrează că argumentul caducității nu este singura condiție care determină realizarea unei noi traduceri. O serie de traduceri ale aceluiași operă fac din traducere și retraducere un spațiu care privilegiază manifestarea subiectivității traducătorului. Subiectivitatea proprie poziției traductive a Mihaelei Simion și a Ligiei Holuț este pe deplin observabilă la nivelul traducerii titlurilor capitolelor și subcapitolelor eseului, care prezintă un număr mare de diferențe. De o parte, soluțiile Mihaelei Simion sunt obținute în principal prin traducere literară și calc, pe de altă parte, cele ale Ligiei Holuț sunt obținute cu ajutorul explicitei însoțite de note de subsol, dar și prin intermediul echivalenței. A traduce un text filozofic reprezintă o misiune complexă având în vedere specificitatea discursului filozofic caracterizat cu precizie prin organizarea logică a rețelei argumentative și caracterul abstract al termenilor care se constituie într-un aparat conceptual utilizat în text pe care traducătorul ar trebui să-l redea liniar, uniform pentru a evita sensurile greșite. Menținerea sistematisemlor proprii originalului precum tipul de frază sau utilizarea anumitor moduri și timpuri este cu atât mai important în transpunerea interlingvistică a unui text cu caracter argumentativ, în cazul de față eseul *Omul revoltat*, cu cât aceasta contribuie la reproducerea coerenței textuale în limba țintă. De asemenea, intertextualitatea și suprapunerea lingvistică și textuală sunt aspecte semnificative în redarea eseului în limba română. Strategiile de traducere ale Mihaelei Simion și Ligiei Holuț marchează divergența pozițiilor lor traductive. Dacă strategia de traducere a Mihaelei Simion vizează, în general, o transpunere adecvată a textului surs, în armonie cu obiceiurile și normele lingvistice ale limbii române, cea a Ligiei Holuț privilegiază înfrumusețarea textului prin explicitare și îmbogățire și îngreunează lectura prin inserarea unor secțiuni de text în original alături de traducere, creând pasaje bilingve, pe care le considerăm inadecvate în ansamblul traducerii. Versiunea Mihaelei Simion vizează o versiune adecvată la nivel de formă și sens, în timp ce cea a Ligiei Holuț este înzestrată de o expresivitate inexistentă în textul surs, care alterează stilul camusian. Această expresivitate ar putea să fie justificată prin influența stilului său poetic care marchează vizibil subiectivitatea în textul țintă. Traducerile-citat ale Georgetei Horodincă și ale Irinei Mavrodin caută să păstreze organizarea textuală și încercarea semantică a originalului. Cele două variante integrale în limba română ale eseului filozofic camusian sunt impregnate de specificitatea pozițiilor traductive și de strategiile de traducere adoptate, ceea ce nu atrage totuși în discuție coerența și retransmiterea rețelei argumentative a originalului în textul țintă.

În analiza noastră a traducerilor eseurilor *Fața și Reversul* și *Vara*, remarcăm că traducerea termenilor identici care exprimă o gamă restrânsă de sentimente, sub forma unor categorii gramaticale variate, plecând de la substantive și adjective la verbe, aparținând textelor aceluiași autor, ce se înscriu în același gen, poate ajunge la soluții distincte. Traducerea în limba română a

termenilor *espoir, désespoir et angoisse* și a derivațiilor lor este o provocare pentru traducătorii eseurilor lui Albert Camus, datorită particularităților echivalențelor în limba română la nivel de sens și de registru de limbă. Irina Mavrodin încearcă să ofere o traducere adecvată în ceea ce privește prestrarea registrului de limbă și ambianța lirică a textului, punând astfel în valoare diversitatea stilistică a limbii române. Modest Morariu utilizează o strategie care favorizează uniformitatea în traducerea acestor termeni. Divergența strategiilor de traducere în cazul acestor două opere camusiane ilustrează prezența subiectivității traducătorilor în traducere. Cele două variante în limba română a celor două texte poartă amprenta manierei specifice a fiecărui traducător de a citi și a interpreta textul.

Prestrarea dimensiunii culturale în traducere constituie un aspect important în traducerea unui text literar. Pentru a ilustra această problemă, am supus unei analize traductologice bazate pe paradigma culturală a lui Michel Ballard eseurile *Nunta* și *Vara*, traduse de Irina Mavrodin, respectiv, Modest Morariu. Astfel, ne-am propus să analizăm referințele culturale constituite de termenii și expresiile ce desemnează plantele mediteraneene, stilul de viață algerian, vorbirea locală de la Bab-el-Oued, substantivele proprii și diversele aluzii culturale la spațiul mitic, literar și istoric. În acest sens, evocarea locurilor revelatoare pentru culoarea locală a orașului Oran precum cafenelele, buticurile fotografiilor și pompele funebre este edificatoare și solicită traducătorul în realizarea transferului cultural și stilistic, întrucât aceste pasaje conțin un melanj stilistic specific stilului camusian. Dificultățile pe care le presupune traducerea vorbirii locale de la Bab-el-Oued se regăsesc în mod evident la nivel de registru lingvistic care condiționează alegerea soluțiilor în limba română care să producă același efect asupra traducătorului român ca asupra celui francofon. În acest caz, traducătoarea consideră că strategia de adoptare trebuie să evite restituirea textului prin intermediul unui dialect din limba țintă, precum cel moldovenesc sau transilvănean, care marchează o regiune particulară din punct de vedere lingvistic și cultural și care ar adăuga conotații inexistente în textul original. În consecință, traducătoarea pentru soluții care nu localizează textul în spațiul cultural și lingvistic român, prestrând neutralitatea lingvistică a textului țintă pe care îl transpune mai degrabă în registrul argotic al limbii române. În *Nunta*, remarcăm o abundență de substantive comune desemnând specificitatea vegetală a coastei mediteraneene care contribuie la crearea culorii locale algeriene. Cele două texte sursă abundă în aluzii culturale la mitologia greacă, la literatura universală și la istorie. Prin strategiile de traducere adoptate în traducerea celor două texte, *Nunta* și *Vara*, cei doi traducători, Irina Mavrodin și Modest Morariu, au dat o variantă adecvată a originalului camusian și au reușit să prestreze specificitatea culturii algeriene în textul în limba română, permițând cititorului traducătorii să accedă la cultura Celuilalt.

Transpunerea ironiei din povestirea *Căderea* de Albert Camus în limba română constituie o provocare majoră în procesul de traducere. Reperarea corectă a indicilor ironici, interpretarea lor și recodificarea lor în limba țintă sunt etape necesare în construirea unui text armonios și just, în care prezența ironiei este aproape echivalentă cu cea a originalului. Strategia de traducere adoptată are ca rezultat un text coerent care conservă efectele stilistice, atmosfera și tonalitatea ironice ale textului sursă, în același timp, prestrează registrul originalului, prezervându-i autenticitatea.

În povestirea *Căderea*, ironia se desfășoară sub diverse forme, atât la nivel macro-textual, cât și la nivel micro-textual, întrucât ironia se degajă în anumite locuri în text prin intermediul unor procedee stilistice precum repetiția, oximoronul, antifraza, paradoxul și zeugma. Dificultățile de traducere ale ironiei în povestirea camusian țin de particularitățile lingvistice și de aspectele socioculturale ale celor două limbi-cultură. Ironia

camusian î i are sursa în expresiile idiomatice, dificil de transpus în limba țint din cauza structurii fixe a componentei lor culturale. Întrucât acestea opun rezistență traducerii uneori, restituirea lor în textul țint implic o traducere mai liber față de alte forme de exprimare ale ironiei, ceea ce poate amplifica sau atenua ironia în textul țint. Inventivitatea și creativitatea traducerii sunt esențiale, dat fiind complexitatea misiunii sale: a reda adecvat sensul expresiilor și efectele ironice păstrând totodată ritmul textului. Traducerea pasajelor ce conțin oximorone ar fi a priori foarte dificilă cu privire la păstrarea atmosferei ironizante a textului surs. Strategia de traducere adoptată presupune folosirea unei varietăți de procedee de traducere mergând de la traducerea literală, echivalența, recategorizarea, modulația până la explicitare. Acest demers vizează în același timp transferul efectelor ironice ale textului surs construind un text coerent și armonios în limba țint, care va permite cititorilor să sesizeze intenția ironică a autorului. Componenta culturală și specificitatea lingvistică proprii unor jocuri de cuvinte solicită creativitatea traducerii. Manifestările specifice ale ironiei precum oximoronul, paradoxul, antifraza sau zeugma sunt transpuse în traducere printr-o abundență de procedee precum traducerea literală, report-ul, explicitarea, recategorizarea, modulația și echivalența. Aceste alegeri rezultă din constrângerile lingvistice diverse dar și din maniera în care traducătoarea percepe ea însăși această ironie.

Originalitatea demersului nostru rezidă într-o analiză traductologică a operei lui Albert Camus pe un corpus reprezentativ pentru diversitatea genurilor, tematică și stilistică a creației literare, constituit din cele două traduceri în limba română ale romanului *Ciuma*, cele două traduceri ale eseului *Omul revoltat*, traducerile eseurilor *Fața și Reversul*, *Vara* și *Nunta* și traducerea povestirii *Căderea*. Studiul comparativ al traducerilor ne-a dezvăluit o problemă variată care atinge aspecte adesea dezbatute în domeniul traductologiei precum traducerea caducă și retraducerea, subiectivitatea și traducerea ca serie deschisă a unei infinități de variante ale aceluiași text, dimensiunea culturală și transpunerea ironiei în traducere.

La sfârșitul parcursului nostru teoretic și practic, putem constata că problematica traductologică ce reiese din opera lui Albert Camus tradusă în limba română este abundentă și că am încercat să clarificăm în funcție de context aspecte variate ce apar în traducere. Astfel, cercetarea noastră se deschide către trei noi reflecții traductologice și clarificări în critica traducerilor în limba română a scrierilor camusiene, neexplorate în teza noastră, precum piesele de teatru, care ar putea fi abordate din perspectiva particularităților de traducere ale discursului dramatic, *Carnete*, romanele *Străinul* și *Primul Om*, semnificative din punct de vedere al transpunerii specificității lor narative. În același timp, considerăm că reflecțiile noastre pot constitui un punct de plecare pentru noi variante în limba română a textelor camusiane, care să pună în valoare alte percepții ale textului și viziuni diferite asupra actului de traducere.

Bibliografie

Corpus

- CAMUS, Albert, 1937, *L'Envers et l'Endroit*, Edmond Charlot
- CAMUS, Albert, 1939, *Noces*, Edmond Charlot
- CAMUS, Albert, 1942a, *L'Étranger*, Paris, Gallimard
- CAMUS, Albert, 1942b, *Le Mythe de Sisyphe*, Paris, Gallimard
- CAMUS, Albert, 1944a, *Caligula*, Paris, Gallimard
- CAMUS, Albert, 1944b, *Le Malentendu*, Paris, Gallimard
- CAMUS, Albert, 1945, *Lettre à un ami allemand*, Paris, Gallimard
- CAMUS, Albert, 1947, *La Peste*, Paris, Gallimard
- CAMUS, Albert, 1948, *L'État de siège*, Paris, Gallimard
- CAMUS, Albert, 1949, *Les Justes*, Paris, Gallimard
- CAMUS, Albert, 1951, *L'Homme révolté*, Gallimard, Paris
- CAMUS, Albert, 1954, *L'Été*, Paris, Gallimard
- CAMUS, Albert, 1956, *La Chute*, Gallimard, Paris
- CAMUS, Albert, 1957a, *L'Exil et le Royaume*, Gallimard, Paris
- CAMUS, Albert, 1957b, *L'artiste et son temps*, Gallimard, Paris
- CAMUS, Albert, 1958, *L'Envers et l'Endroit*, Paris, Gallimard
- CAMUS, Albert, 1959, *Noces suivi de L'Été*, Paris, Gallimard
- CAMUS, Albert, 1965, *Ciuma*, traduction en roumain d'Eta et Marin Preda, Editura pentru Literatură Universală
- CAMUS, Albert, 1968a, *Ciuma. Străinul*, Editura pentru literatură Universală
- CAMUS, Albert, 1968b, *Exilul și împrăștierea. Nunta. Fața și reversul. Căderea*, traduction en roumain d'Irina Mavrodin, București, Editura Minerva, coll. B.P.T.
- CAMUS, Albert, 1992, *Străinul*, traduction en roumain de Georgeta Horodincă, Editura Albatros
- CAMUS, Albert, [1993] 2013, *Străinul, Ciuma, Căderea, Exilul și Împrăștierea*, Rao, București
- CAMUS, Albert, 1994, *Le Premier Homme*, Gallimard, Paris
- CAMUS, Albert, 1994, *Omul revoltat*, traduction en roumain de Lîgia Holuț, Editura Sophia, Oradea
- CAMUS, Albert, [1994] 2011, *Fața și reversul. Nunta. Mitul lui Sisif. Omul revoltat. Vara*, Rao, București
- CAMUS, Albert, 2003, *Carnete*, traduction en roumain de Micaela Ghișcu, Rao
- CAMUS, Albert, 2004, *Teatru. Caligula. Neînțelegerea. Starea de asediu. Cei drepti. Răscolul în Asturie*, Rao
- CAMUS, Albert, 2005, *Primul om*, traduction en roumain de Ileana Cantuniari, Rao
- CAMUS, Albert, 2008, *Reflecții asupra pedepsei cu moartea*, traduction en roumain de Ionica Ilie, Humanitas
- CAMUS, Albert, 2013, *Œuvres*, Quarto Gallimard

Opere critice

- BALOT , Nicolae, 1971, *Lupta cu absurdul*, Editura Universal, Bucure ti
- BARTHES, Roland, 1953, *Le degré zéro de l'écriture*, Paris, Seuil
- C LINESCU, Alexandru, 1978, *Perspective critice*, Junimea
- CIOPRAGA, Constantin, 1968, *Introducere la Albert Camus, Ciurma*, Editura pentru Literatur Universal
- CODRESCU, Anne Marie, 2001, *L'espace clos chez Albert Camus*, Editura Bren, Bucure ti
- HORODINC , Georgeta, 1970, *Structuri libere*, Editura Mihai Eminescu
- LASCU, Ioan, 2002, *Albert Camus și exigența unit ții*, Editura Universitaria, Craiova
- MAVRODIN, Irina, 1970, « Soarele negru (Albert Camus i la „pensée de Midi”) », *Secolul XX*, no. 7-8
- MAVRODIN, Irina, 1972, *Spațiul continuu. Eseuri despre literatura francez* , Editura Univers
- MAVRODIN, Irina, 1975, *Le roman français au XX-ème siècle*, TUB
- MAVRODIN, Irina, 1977, *Romanul poetic*, Bucure ti, Editura Univers
- MAVRODIN, Irina, 1980, *111 scriitori francezi* (en collaboration), Editura Enciclopedic
- MAVRODIN, Irina, 1981a, *Histoire de la littérature française* (3 volumes, en collaboration), TUB
- MAVRODIN, Irina, 1981b, *Modernii, precursori ai clasicilor*, Cluj-Napoca, Editura Dacia
- MAVRODIN, Irina, 1982a, *Literatura francez - Dicționar istoric și critic*, Bucure ti, Editura Științific
- MAVRODIN, Irina, 1982b, *Poietic i poetic* , Bucure ti, Editura Univers
- MAVRODIN, Irina, 1983a, *Dictionnaire chronologique et critique de la littérature française*, Bucure ti, Editura Enciclopedic
- MAVRODIN, Irina, 1983b, *Histoire de la littérature française*, Bucure ti, Editura Didactic i Pedagogic
- MAVRODIN, Irina, 1987, *Punctul central*, Bucure ti, Editura Eminescu
- MORARIU, Modest, 1976, prefaț la Albert Camus, *Eseuri*, traducere de Modest Morariu, Editura Univers, Bucure ti,
- MUNTEAN, Romul, 2000, *Literatura european modern* , « Proza lui Albert Camus », Editura Amarcord, Timi oara
- OPREA, Ioan, NAGY, Rodica, 2002, *Istoria limbii române literare. Epoca modern* , Suceava: Editura Universit ii Suceava
- VITNER, Ion, 1968, *Albert Camus sau tragicul exilului*, Editura pentru Literatur Universal
- T NASE, Virgil, 2010, Camus, Gallimard, coll. Folio

Traductologie

- ARGAND, Christine, 1997, « Faut-il tout traduire ? » in *Lire*. Dossier – « Faut-il tout traduire ? », no. 252, pp. 38-40
- AWAISS, Henri, CONSTANTINESCU, Mugura , MANOLACHE, Simona Aida, 2007, *Atelier de traduction hors série. Pour une poétique du texte traduit*, Suceava, Editura Universit ții Suceava

- AWAISS, Henri, ABOU FADEL SAAD, Gina (dir.), 2005, *Pour dissiper le flou*, Surces/Cibles, ETIB, Beyrouth, Université Saint Joséph
- AWAISS, Henri, 2011, Entretien avec Mugura Constantinescu, *Atelier de traduction*, no. 15, Suceava, Editura Universit ții Suceava, pp. 15-21
- AWAISS, Henri, Hardane, Jarjoura (dir.), 2010, *Jean-René Ladmiral, le dernier des archéotraductosaures*, interviewé par l'ETIB, Beyrouth, École des traducteurs et d'interprètes de Beyrouth, Faculté des Lettres et des Sciences Humaines, Université Saint-Joseph, Collection « Sources-Cibles »
- BAIDER, Fabienne, CISLARU, Georgeta (éds), 2013, *Cartographie des émotions*. Paris : Presses Sorbonne Nouvelle
- BALAȚCHI, Raluca-Nicoleta, 2012, « Style et registre de langue en traduction » dans *Écho des Études Romanes*, vol VIII/no. 2, L'Institut d'études romanes de la faculté des Lettres de l'Université de Bohême du Sud, eské Bud jovice
- BALAȚCHI, Raluca-Nicoleta, 2012, « Défis de traduction d'un genre : l'autobiographie » in *Atelier de traduction*, no. 18, Suceava, Editura Universit ții Suceava
- BALAȚCHI, Raluca-Nicoleta, 2012, « Madame Bovary en roumain ou un siècle de (re)traduction » in *Atelier de traduction*, no. 17, Suceava, Editura Universit ții Suceava
- BALAȚCHI, Raluca-Nicoleta, 2012, « Le traducteur comme sujet traducteur », Actele colocviului *Journées scientifiques internationales « Créativité et expressivité du/en français »*, no. 3, Sibiu, Editions Universitaires Lucian Blaga, pp. 203-212
- BALAȚCHI, Raluca-Nicoleta (dir.), 2013, *Atelier de traduction*, no. Hors série, Actes de la Table Ronde à Participation Internationale « Subjectivité et traduction », Suceava, le 30 mai 2013, Editura Universit ții Suceava
- BALAȚCHI, Raluca-Nicoleta, H ISAN, Daniela, 2013, « Le rôle des revues de traductologie dans l'histoire et la critique des traductions », in *Atelier de traduction*, no. 19, Editura Universit ții Suceava
- BALIBAR-MRABTI, Antoinette (éd.), 1995, *Grammaire des sentiments. Langue française*. 105
- BALLARD, Michel (dir.), 1990, *La traduction plurielle*, Lille, Presses universitaires de Lille
- BALLARD, Michel, 1992, *Le Commentaire de traduction anglaise*, Paris : Nathan Université
- BALLARD, Michel, 1992, *De Ciceron à Benjamin. Traducteurs, traductions, réflexions*, Presses Universitaires de Lille, Lille
- BALLARD, Michel (éd.), 1995, *Relations discursives et traduction*, Lille, PUL (collection « Étude de la traduction »)
- BALLARD, Michel, 1997, « Créativité et traduction » in *Target*, 9 :1, pp. 85-110
- BALLARD, Michel, 1998, « La traduction comme conscience linguistique et culturelle : quelques repères » in *Europe et Traduction*, Arras, Co-édition d'Artois Presses Université et Presses de l'Université d'Ottawa
- BALLARD, Michel, 1998, « La traduction du nom propre comme négociation » in *Palimpsestes* no. 11, *Traduire la culture*, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle
- BALLARD, Michel, 2001, *Le Nom propre en traduction*, Paris : Ophrys
- BALLARD, Michel (éd.), 2001, *Oralité et Traduction*, Arras, Artois Presses Université (collection « Traductologie »)
- BALLARD, Michel, 2003, *Versus : la version réfléchie. Repérages et paramètres*, volume I, Ophrys
- BALLARD, Michel, 2004, *Versus : la version réfléchie. Des signes au texte*, volume II, Ophrys

- BALLARD, Lichel, 2004, « Les décalages de l'équivalence » in *Correct/Incorrect*, études réunies par Michel Ballard et Lance Hewson, Arras, Artois : Artois Presses Université
- BALLARD, Michel, EL KALADI, Ahmed (éds.), 2003, *Traductologie, linguistique et traduction*, Arras, Artois Presses Université (collection « Traductologie »)
- BALLIU, Christian, 2005, *Les confidentes du sérail, Les Interprètes Français à l'Epoque Classique*, ETIB, collection Sources/Cibles, Beyrouth
- BARBU, Sorin, IONESCU, Tudor, LASCU, Gheorghe, 1992, *Practica Traducerii Literare* (Domeniul francez), Universitatea Babe -Bolyai, Cluj-Napoca
- BASSNETT-McGUIRE, Susan, 1980, rééd. 1991, *Translation Studies*, London: Routledge
- BELL, Roger, 1991, *Translation and Translating : Theory and Practice*, Londres : Longman
- BELL, Roger, 2000, *Teoria i practica traducerii*, traducere de C t lina G., Polirom
- BENJAMIN, Walter, 1971, « La tâche du traducteur » in *Mythe et violence*, trad. M. de Gandillac, Denoël, Paris
- BENSIMON, Paul, 1990, *Palimpsestes no. 4 Retraduire*, « Présentation », Publications de la Sorbonne Nouvelle
- BENSIMON, Paul, 1990, « Présentation » in *Palimpsestes. Retraduire no. 4*, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle, pp. IX-XII
- BENSIMON, Paul, COUPAYE, Didier (dir.), 1998, *Palimpsestes no. 11, Traduire la culture*, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle
- BENSIMON, Paul, COUPAYE, Didier (dir.), 2004, *Palimpsestes no. 15, Pourquoi donc tout retraduire ?*, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle
- BENVENISTE, Émile, 1974, *Problèmes de linguistique générale*, Paris : Gallimard
- BERMAN, Antoine, 1984, *L'épreuve de l'étranger*, Essais, Paris : Gallimard
- BERMAN, Antoine, 1995, *Pour une critique des traductions : John Donne* (œuvre posthume), Bibliothèque des idées, Paris : Gallimard
- BERMAN Antoine, 1990, « La retraduction comme espace de traduction », in BENSIMON Paul, COUPAYE Didier, (dir.), *Palimpsestes no. 15 Pourquoi donc tout retraduire ?*, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle
- BROWER, Reuben Arthur, 1959, *On Translation*, New-York : Oxford University Press
- CARY, Edmond, 1956, *La traduction dans le monde moderne*, Genève, Georg
- CATFORD, J.C., 1965, *A Linguistic Theory of Translation*, Londres, O.U.P.
- CAZE, Antoine, 2006, « La Pensée Etrangère : quelques orientations pour un programme de recherche », in *Le texte étranger, travaux 2004-2006*, sous la direction de Claire Joubert, Paris, Université Paris 8 Vincennes-Saint-Denis, Série, Travaux et documents
- CHARRON, Marc, 2014, « Entretien avec Muguras Constantinescu » in *Atelier de traduction*, no. 21, pp. 13-33
- CHARTIER, Delphine, LAUGA-HAMID, M.-CL., 1995, *Introduction à la traduction. Méthodologie pratique (anglais-français)*, Toulouse, Presses Universitaires du Mirail
- CHESTERMAN, Andrew, 2000, *Memes of Translation*, Amsterdam/Philadelphie, Benjamins
- CHETRARIU, Andreea-Anca, 2013, *La pratico-théorie chez Irina Mavrodin*, Editura Universit ții Suceava
- CHEVALIER, Jean-Claude, DELPORT, Marie-France, 1995, *L'Horlogerie de saint Jérôme. Problèmes linguistiques de la traduction*, Paris : L'Harmattan
- CHEVREL, Yves, 2010, « Introduction : la retraduction – und kein Ende », in KAHN, Robert, SETH, Catriona, *La Retraduction*, Publication des Universités de Rouen et de Havre, pp. 11-20

- CHEVREL, Yves, MASSON, Jean-Yves, 2012, « Avant propos », *Histoire des traductions en langue française, XIXe siècle*, sous la direction d'Yves Chevrel, Lieve D'Hulst, Christine Lombez, Paris, Verdier
- CHUQUET, Hélène, PAILLARD, Michel, 1987, *Approche linguistique des problèmes de traduction anglais-français*, Paris : Ophrys
- CHUQUET, Hélène, NITA, Raluca & VALETOPOULOS, Freiderikos (éds), 2013, *Des sentiments au point de vue : études contrastives*. Rennes : Presses Universitaires de Rennes
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2000, *Convorbire cu I. Mavrodin despre Traducerea ca « nesfâr it urcare a muntelui »* in *România literar* , no. 39
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2001, « B t lia cî tigat de Patrick Rimbaud », *România Literar* , 31
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2001, « Un roman de Yann Apperry », *România Literar* , 48-22
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2002, *Pratique de la traduction*, Suceava, Editura Universit ții Suceava
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2005, *La traduction entre pratique et théorie*, Suceava, Editura Universit ții Suceava
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2007, « La traduction de la littérature de jeunesse en tant que dialogue interculturel à Hanoi », *Atelier de traduction* no. 8, Suceava, Editura Universit ții Suceava
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2007, « Istrati, autotraducteur en quête d'identité culturelle », *Atelier de traduction*, no. 7, Suceava, Editura Universit ții Suceava
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2008, « Culture populaire et culture savante chez Panaït Istrati », *Panaït Istrati sous le signe de la relecture* (coord. CONSTANTINESCU, Mugura , STEICIUC, Elena-Brându a), Suceava, Editura Universit ții Suceava, pp. 135-145
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2008, « La traduction du langage religieux dans l'œuvre de Panaït Istrati », *Atelier de traduction* no. 10, Suceava, Editura Universit ții Suceava, pp. 51-67
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2009, « La traduction littéraire en Roumanie au XXIe siècle : quelques réflexions », *Meta : journal des traducteurs*, Volume 54, numéro 4, pp. 871-883
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2009, « Un couple controversé : l'original et sa(ses) (re)traduction(s) : le cas d'un récit de Balzac », *Concordia discors vs Discordia concors*, Researches into Comparative Literature, Contrastive Linguistics, Translation qnd Cross-Cultural Strategies, Suceava, Editura Universit ții Suceava, pp. 139-147
- CONSTANTINESCU, Mugura , STEICIUC, Elena-Brându a (coord.), 2011, *Atelier de traduction, Dossier – La traduction caduque, retraduction et contexte culturel (en diachronie) I*, no. 15, Suceava, Editura Universit ții Suceava
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2012, « L'altérité dans le texte : entre report et emprunt, entre occasionnel et durable » in *Palimpsestes*, no. 25 (sous la direction de Catherine Delesse), *Inscrire l'altérité : emprunts et néologismes en traduction*, Paris, Presses Sorbonne Nouvelle, pp. 184-202
- CONSTANTINESCU, Mugura , 2013, *Pour une lecture critique des traductions. Réflexions et pratiques*, L'Harmattan, Paris
- CONSTANTINESCU, Muguraș, BALAȚCHI, Raluca-Nicoleta, 2014, *Critique des traductions. Repères théoriques et pratiques*, Casa C rții de Științ , Cluj-Napoca
- CORDONNIER, Jean-Louis, 1995, *Traduction et culture*, Paris, Hatier Didier, LAL

- CRISTEA, Teodora, 2000, *Stratégies de la traduction*, Bucur e ti : Editura Funda iei România de Mâine
- DECIU, Andreea, 1999, « Traduttore, traditore » in *România literar* , no. 44
- DELESSE, Catherine (dir.), 2012, *Palimpsestes* no. 25, *Inscrire l'altérité : emprunts et néologismes en traduction*, Paris, Presses Sorbonne Nouvelle
- DELISLE, Jean, 1982, *L'analyse du discours comme méthode de traduction*, Ottawa, Presses de l'Université d'Ottawa
- DELISLE, Jean, 1993, *La traduction raisonnée. Manuel d'initiation à la traduction professionnelle de l'anglais vers le français*, Ottawa, Presses de l'Université d'Ottawa
- DELISLE, Jean, LEE-JAHNKEE, Hannelore (éd.), 1998, *Enseignement de la traduction et traduction dans l'enseignement*, Ottawa, Presses de l'Université
- DELISLE, Jean, 1999, *Portraits de traducteurs*, Ottawa/Artois, Les Presses de l'Université d'Ottawa/Artois Presses Universités
- DELISLE, Jean, 2000, *La traduction en citations*, Préface par Henri Meschonnic, Les Presses de l'Université d'Ottawa
- DELISLE, Jean, 2002, *Les traducteurs dans l'histoire*, Les Presses de l'Université d'Ottawa
- DELISLE, Jean, 2002, *Portraits de traductrices*, Ottawa/Artois, Les Presses de l'Université d'Ottawa/Artois Presses Universités
- DELISLE, Jean, 2007, *Les traducteurs dans l'histoire* (dir.), préface par Jean-François Joly, deuxième édition, Ottawa, Les Presses de l'Université d'Ottawa
- DERRIDA, Jacques, 1997, « Qu'est-ce qu'une traduction relevante ? » in *Treizièmes assises de la traduction littéraire*, Arles, 1977, Actes Sud, Atlas
- DOINA , tefan-Augustin, 1974, « Traducere ca recreare a operei », *Orfeu și tentația realului*, Bucur e ti, Eminescu
- DUMAS, Felicia, 2010, *Dictionnaire bilingue de termes religieux orthodoxes, roumain-français, Dicționar bilingv de termeni religioși ortodocși, român-francez*, Doxologia, Ia i
- DUMAS, Felicia, 2013, « Critique(s) de la traduction : l'objectivité subjective » in *Atelier de traduction*, no. 19, pp. 25-38
- DUSSART, André, 2005, « Faux sens, contresens, nonsens... un faux débat ? » in *Meta : journal des traducteurs*, volume 50, numéro 1, mars
- ECO, Umberto, 2002, *Dire quasi la stessa cosa*, Bompiani (Traduction de Myriem Bouzaher, *Dire presque la même chose*, 2006, Paris : Grasset)
- ESCARPIT, Denise (dir.), 1985, « Attention ! Un livre peut en cacher un autre... Traduction et adaptation en littérature d'enfance et de jeunesse » in *Nous voulons lire !* (Pessac), collection « Cahiers du CERULEJ », no. 1
- GAMBIER, Yves, 1994, « La retraduction, retour et détour » in *Meta : journal des traducteurs*, volume 39, numéro 3, pp. 413-417
- GAMBIER, Yves, 2011, « La retraduction : Ambiguïtés et défis », Enrico MONTI et Peter SCHNYDER, *Autour de la retraduction, perspectives littéraires européennes*, Orizons, collection Université
- GARNIER, Georges, 1985, *Linguistique et traduction*, Caen, Paradigme
- GENETTE, Gérard, 1982, *Palimpsestes. La littérature au second degré*, Paris, Seuil
- GOUADEC, Daniel, 2002, *Profession : traducteur*, Paris : La Maison du Dictionnaire
- GREIMAS, A.J., 1970, *Du Sens*, Paris, Seuil
- GROSSMANN, Francis, TUTIN, Agnès (éds), 2005, *Sémantique des noms et adjectifs d'émotions*. LiDiL. 32

- GUILLEMIN-FLESCHER, Jacqueline, 1981, *Syntaxe comparée du français et de l'anglais. Problèmes de traduction*, Paris : Ophrys
- GUIDÈRE, Mathieu, 2010, *Introduction à la traductologie, penser la traduction : hier, aujourd'hui, demain*, Bruxelles, De Boeck
- HAMON Philippe, 1990, « L'ironie », in BERSANI Jacques et al, (dir.), *Le grand atlas des littératures*, Paris, Encyclopaedia Universalis, pp. 56-57
- HARDIN, Gérard, PICOT, Cynthia, 1990, *Translate. Initiation à la pratique de la traduction*, Paris: Dunod
- HARKINS, Jean & WIERZBICKA, Anna (eds), 2001, *Emotions in Crosslinguistic Perspective*. Berlin : Mouton de Gruyter
- H ISAN, Daniela, 2014, « La retraduction : miroir magique, boîte catoptrique ou kaléidoscope. Poil de Carotte et les sept versions roumaines » dans *La retraduction en littérature de jeunesse/ Retranslating Children's Literature*, Recherches comparatives sur les livres et le multimedia d'enfance no. 7, P.I.E. Peter Lang, Bruxelles
- HEWSON, Lance, MARTIN, Jacky, 1991, *Redefining Translation. The Variational Approach*, London, Routledge
- HEWSON, Lance, 2004, « Sourcistes et cibliers » in *Correct/Incorrect*, études réunies par Michel Ballard et Lance Hewson, Arras, Artois Presses Université, pp. 123-134
- HEWSON, Lance, 2004, « L'adaptation larvée : trois cas de figure » in *Palimpsestes, De la lettre à l'esprit : traduction ou adaptation ?* no. 16
- HEWSON, Lance, 2012, « Équivalence, leurre, divergence » in Camille Fort et Florence Lautel-Ribstein (dir.), *Des mots aux actes*, no. 3, *Jean-René Ladmiral, une œuvre en mouvement*, Perros-Guirec : Anagrammes, pp. 257-270
- HÖLDERLIN, Friedrich, 1967, *Œuvres*, trad. Philippe Jaccottet, La Pléiade
- HOLMES, James S., 1970, *The Nature of Translation, Essays on the Theory and Practice of Literary Translation*, La Haye-Paris, Mouton
- HUBERT, Nyssen, 1998, « Les trois portes de la traduction », in Lioure Françoise (Études rassemblées par), *De la traduction. Sur les chemins de Saint-Jérôme*, CRLMC Centre de Recherches sur les Littératures Modernes et Contemporaines, Clermont-Ferrand
- HUMBOLDT, Wilhelm von, 1796, « Lettre à Schlegel », cité par Berman, 1984, dans *L'épreuve de l'étranger*, Paris : Gallimard
- HURTADO ALBIR, Amparo, 1990, *La notion de fidélité en traduction*, Paris : Didier (collection « Traductologie »)
- IONESCU, Gellu, 1981, *Orizontul traducerii*, Bucuresti, Editura Univers
- IONESCU, Tudor, 2000a, *Traductologie sau Traductosofie, Noua Continent*, 1-4
- IONESCU, Tudor, 2000b, *C l torind spre cap tul traducerii, Limbaje i comunicare*, IV, Suceava
- IONESCU, Tudor, 2003, *Știința sau/și arta traducerii*, Limes, Cluj-Napoca
- JAKOBSON, Roman, 1973, « Aspects linguistiques de la traduction », *Essais de linguistique générale*, Paris, Seuil
- JAKOBSON, Roman, 1981, *Essais de linguistique générale*, Paris : Editions de Minuit
- JEANRENAUD, Magda, 2006, *Universaliile traducerii – Studii de traductologie*, Editura Polirom
- JEANRENAUD, Magda, 2012, *La traduction - là où tout est pareil est rien n'est semblable*, Samuel Tastet Editeur

- KAHN, Robert, SETH, Catriona, *La Retraduction*, 2010, Publications des universités de Rouen et du Havre
- KATAN, David, 1999, *Translating cultures. An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*, Manchester : St Jerome Publishing
- LADMIRAL, Jean-René, 1971, « Le discours scientifique » in *Revue d'Ethnopsychologie*, t.XXVI/no. 2-3, pp. 153-191
- LADMIRAL, Jean-René, 1987, « Sourciers et ciblistes », *Revue d'esthétique*, no. 12, Éditions Privat
- LADMIRAL, Jean-René, 1981, « Éléments de traduction philosophique » in *Langue française*, no. 51
- LADMIRAL, Jean-René, 1994, *Traduire : théorèmes pour la traduction*, Paris, Gallimard
- LADMIRAL, Jean-René, 2005, « Formation des traducteurs et traduction philosophique » in *Meta : journal des traducteurs*, volume 50, no. 1, pp. 96-106, Les Presses de l'Université de Montréal
- LADMIRAL, Jean-René, 2010, « La traductologie que j'ai développée est une réflexion qui s'appuie essentiellement sur mon propre travail de traducteur » - entretien avec Muguras Constantinescu, *Atelier de traduction*, no. 14, Suceava, Editura Universit ții Suceava, pp. 15-30
- LADMIRAL, Jean-René, 2011, *Autour de la retraduction. Perspectives littéraires européennes*, « Nous autres traductions... nous sommes mortelles », Orizons
- LADMIRAL, Jean-René, 2014, *Sourcier ou cibliste*, Paris, Les Belles Lettres
- LARBAUD, Valéry, 1986, *Sous l'invocation du Saint Jérôme*, Paris : Gallimard
- LAURIAN, Anne-Marie, SZENDE, Thomas (éds.), 2001, *Les mots du rire : comment les traduire ? Essais de lexicologie contrastive*, Berne/Berlin/Francfort-sur-le-Main, Peter Lang
- LAVAUULT, Elisabeth, 1985, rééd. 1998, *Fonctions de la traduction en didactique des langues*, Paris: Didier
- LE BLANC, Charles, 2009, *Le complexe d'Hermès. Regards philosophiques sur la traduction*, Ottawa, Les Presses de l'Université d'Ottawa
- LEDERER, Marianne, 1994, *La traduction aujourd'hui. Le modèle interprétatif*, Paris: Hachette
- LEFEBVRE, Jean-Pierre, 2009, « Retraduire (propos décousus...) » in *Traduire* no 218, (De traduction en retraduction), pp. 7-11
- L'HOMME, Marie-Claude, 2005, « Sur la notion de terme », *Meta : journal des traducteurs*, vol. 50, no. 4, Presses de l'Université de Montréal, pp. 1112-1133
- LIEVOIS, Katrien, SCHOENTJES, Pierre, 2010, « Traduire l'ironie » in Lievois, Katrien, Schoentjes, Pierre, (dir.), *Linguistica Antverpiensia. New series – Themes in Translation Studies. Translating Irony*, no. 9/2010, Anvers, Academic & Scientific Publishers, pp. 11-23
- LOMBEZ, Christine (dir.), 2011, *Retraductions- De la Renaissance au XXIe siècle*, Cécile Défaut (Editions), Nantes, Horizons comparatistes
- LUNGU-BADEA, Georgiana, 2007, *Scurt istorie a traducerii. Repere traductologice*, Timi oara, Editura Universit ții de Vest
- LUNGU-BADEA, Georgiana, 2005, *Tendințe în cercetarea traductologică*, Timi oara, Editura Universit ții de Vest
- LUNGU-BADEA, Georgiana, 2004, *Teoria culturemelor, teoria traducerii*, Timi oara, Editura Universit ții de Vest
- LUNGU-BADEA, Georgiana, 2003, *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii*, Timi oara, Editura Orizonturi Universitare

- LUNGU-BADEA, Georgiana, ȚENCHEA, Maria, 2008, *Un capitol de traductologie. Studii de istorie a traducerii române ti*, Timi oara, Editura Universit ții de Vest
- LUNGU-BADEA, Georgiana, 2013, « Traductions transfuges, oulipotentiellles » in *Translationes*, no. 5, Centre d'Etudes ISTTRAROM-TRANSLATIONES, Timi oara, Universitatea de Vest
- LUNGU-BADEA, Georgiana, 2013, *De la méthode en traduction et en traductologie*, Timi oara, Eurostampa
- LUNGU-BADEA, Georgiana, 2013, *Idei i metaidei traductive române ti (sec. XVI-XXI)*, Timi oara, Eurostampa
- MANOLACHE, Simona-Aida, 2003, « L'anaphore vide en français et en roumain à travers la traduction », *Meridian critic*, Analele Universit ții Ștefan cel Mare Suceava
- MATHIEU, François, 1997, « Retraduire nos jeunes classiques » in *Translittérature*, no. 13, Dossier « Traduire pour la jeunesse »
- MATHIEU, François, 1997, « Etats des lieux » in *Translittérature* no. 13, Dossier « Traduire pour la jeunesse »
- MAVRODIN, Irina, 1990, « Retraduire Dickens », table ronde, in : Septièmes Assises de la traduction littéraire, Arles, Actes Sud, pp. 76-80
- MAVRODIN, Irina, 2001, *Cvadratura cercului*, Bucure ti, Editura Eminescu
- MAVRODIN, Irina, 2004, *Oper i monotonie*, Craiova, Editura Scrisul Românesc
- MAVRODIN, Irina, 2006, *Despre traducere: literal i în toate sensurile*, Editura Scrisul Românesc, Craiova
- MAVRODIN, Irina, 2009, *Partea i întregul. Eseuri sau obsesii fragmentare*, Craiova, Editura Scrisul Românesc
- MAVRODIN, Irina, 2012, *Juc torul de ah. Eseuri de poietic /poetic*, Ia i, Editura Timpul
- MAVRODIN, Irina, 2012, *Échiquier. Essais de poiétique/poétique*, Ia i, Editura Timpul
- MARTENS, David, 2010, « Au miroir de la pseudo-traduction. Ironisation du traduire et traduction de l'ironie », in Lievois, Katrien, Schoentjës, Pierre (dir.), *Linguistica Antverpiensia. New Series - Themes in Translation Studies. Translating Irony*, no. 9/2010, Anvers, Academic & Scientific Publishers, pp. 195-212
- MESCHONNIC, Henri, 1999, *Poétique du traduire*, Verdier
- MESCHONNIC, Henri, 1970, *Les cinq rouleaux*, Paris : Gallimard
- MESCHONNIC, Henri, 1973, *Pour la poétique II*, Paris : Gallimard
- MESCHONNIC, Henri, 1973, *Pour la poétique III*, Paris : Gallimard
- MESCHONNIC, Henri, 1978, *Pour la poétique V*, Paris : Gallimard
- MESCHONNIC, Henri, 2004, « Le rythme, prophétie du langage » in *Palimpsestes* no. 15, *Pourquoi donc retraduire ?*, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle
- MESCHONNIC, Henri, 2005, « Sur la poétique du traduire », entretien avec Muguras Constantinescu, *Atelier de traduction*, no. 3, Dossier : *La traduction entre pratique et théorie*, Suceava, Editura Universit ții Suceava, p. 9-12
- MONTI, Enrico, SCHNYDER, Peter, 2011, *Autour de la retraduction, perspectives littéraires européennes*, Paris, Orizons, coll. Universités
- MOUNIN, Georges, 1955, *Les Belles Infidèles*, Paris : Editions des Cahiers du sud
- MOUNIN, Georges, 1963, *Les problèmes théoriques de la traduction*, Paris : Gallimard
- MOUNIN, Georges, 1964, *La machine à traduire. Histoire des problèmes linguistiques*, La Haye, Mouton
- MOUNIN, Georges, 1969, *La communication poétique*, Paris, Gallimard

- MOUNIN, Georges, 1976, *Linguistique et traduction*, Bruxelles : Dessart et Mardaga
- NEWMARK, Peter, 1981, *Approaches to Translation*, Oxford: Pergamos Press
- NEWMARK, Peter, 1988, *A Textbook of Translation*, New-York – Londres, Prentice Hall International
- NIDA, Eugene A., 1964, *Toward a Science of Translating*, Leyde, E.J. Brill
- NIDA, Eugene A., TABER, Charles R., 1969, *The Theory and Practice of Translation*, Leyde, Brill
- ORTEGA, Gasset, 1983, « Mizeria i splendoarea traducerii » in *Cahiers roumains d'études littéraires – La traduction*, no. 1
- OSEKI-DEPRE, Inês, 1999, *Théories et pratiques de la traduction littéraire*, Paris : Armand Colin
- OUSTINOFF, Michaël, 2001, *Bilinguisme d'écriture et autotraduction. Julien Greene, Samuel Beckett, Vladimir Nabokov*, Paris : L'Harmattan
- OUSTINOFF, Michaël, 2007, La traduction, « Que sais-je ? », Paris, PUF
- PAGNOULLE, Christine (éd.), 1992, *Les Gens du passage*, Université de Liège
- PEETERS, Jean, 1999, *La Médiation de l'étranger : une sociolinguistique de la traduction*, Arras, Artois Presses Université
- PENTELEICIUC, Annemarie A., 2010, « La traduction – un pari sur le possible », *Meridian critic*, Analele Universit ții Ștefan cel Mare
- PERGNIER, Maurice, 1978, rééd.1993, *Les Fondements sociolinguistiques de la traduction*, Lille, P.U.L.
- PYM, Anthony, 1998, *Method in Translation History*, Manchester: Jerome
- PYM, Anthony, 2010, *Translation and Text Transfer. An Essay on the Principles of Intercultural Communication*, Peter Lang, 1992, édition révisée Tarragona: Intercultural Studies Group
- RAGUET, Christine (dir.), 2004, *Palimpsestes*, no. 15, *Pourquoi donc retraduire ?*, Paris, Presses Sorbonne Nouvelle
- RAGUET, Christine (dir.), 2005, *Palimpsestes* no. 16, *De la lettre à l'esprit : traduction ou adaptation ?*, Paris, Presses Sorbonne Nouvelle
- RAGUET, Christine (dir.), 2008, *Palimpsestes* no. 21, *Traduire le genre grammatical*, Paris, Presses Sorbonne Nouvelle
- RAGUET, Christine (dir.), 2009, *Palimpsestes* no. 22, *Traduire le genre femmes en traduction*, Paris, Presses Sorbonne Nouvelle
- REFFET, Michel, 1971, « La traduction : propositions de mise en place pédagogique » in *Les langues modernes*, no. 5-6, pp. 37-44
- REISS, Katharina, 2001, *La Critique des traductions, ses possibilités et ses limites*, traduit de l'allemand par Catherine Bocquet, Arras, Artois Presses Université
- REISS, Katharina, 2009, *Problématiques de la traduction*, avec une préface de Jean-René Ladmiral, Paris, Anthropos
- RICOEUR, Paul, 2004, *Sur la traduction*, Paris, Bayard
- SAAD, Gabriel, 2004, *Traduction : l'auberge de l'étranger. Le livre de l'hospitalité*, Paris, Bayard
- SCURTU, Nicolae, 2012, « Întregiri la biografia lui Laurențiu Fulga » în *Contribuții de istorie literar* , vol. 2, Editura Ars Docendi, p. 212-219
- SELESKOVITCH, Danica, 1968, *L'interprète dans les conférences internationales*, Paris : Didier

SELESKOVITCH Danica, LEDERER Marianne, 1984, *Interpréter pour traduire*, Paris : Didier érudition

SENECAL, Didier, 1997, « Des cancren plutôt inspirés », in *Lire*. Dossier – « Faut-il tout traduire ? », no. 252, pp. 42-44

SKIBINSKA, Elzbieta, « La retraduction, manifestation de la subjectivité du traducteur », in *Doletiana, revista de traducción literatura i arts*, no. 1/2007, <http://webs2002.uab.es/doletiana/English/Doletiana1-e/Doletiana1e.html>

STEICIUC, Elena-Brându a, 2009, « Un défi au temps : Irina Mavrodin » in *Meridian critic*, Analele Universit ții Ștefan cel Mare, Seria: Filologie, B. Literatur

STEICIUC, Elena-Brându a, 2011, « Traduction et retraduction de la littérature québécoise en Roumanie » dans *Atelier de traduction* no. 16, Editura Universit ții Suceava

STEINER, George, 1975, *After Babel. Aspects of Language and Translation*, Oxford : O.U.P.

TABER, Charles R., 1972, « Traduire le sens, traduire le style », in J.R. Ladmiral, pp. 55-63

ȚENCHEA, Maria (éd.), 1999, *Études de traductologie*, Timi oara, Editura Mirton

ȚENCHEA, Maria, LUNGU-BADEA, Georgiana, 2008, *Dicționar contextual de termini traductologici*, Timi oara, Editura Universit ții de Vest

VANDENDORPE Christian, 2001, « Notes sur la figure de l'ironie en marge de La Chute d'Albert Camus », *Revue canadienne d'études rhétoriques*, vol. 12, pp. 43-63

VERMEER, Hans, 1996, *A skopos Theory of Translation (Some Arguments for and against)*, Heidelberg

VINAY, Jean-Paul, DARBELNET, Jean, 1958, *La stylistique comparée du français et de l'anglais*, Paris : Didier

VINAY, Jean-Paul, 1968, « Enseignement et apprentissage d'une langue seconde », in A. Martinet, pp. 685-728

VITNER, Ion, 1968, *Albert Camus sau tragicul exilului*, , Editura pentru literatura universal , Bucure ti

Dicționare

Academia Român , Institutul de Lingvistic „Iorgu Iordan”, 1995, *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, Ediția a V-a, Univers Enciclopedic, Bucure ti

Academia Român , Institutul de Lingvistic „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, 2005, *DOOM. Dicționar ortografic, ortoepic i morfologic al limbii române*, Ediția a II-a rev zut i ad ugit , Bucure ti, Editura Univers Enciclopedic

Academia Român , Institutul de Lingvistic „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, 2009, *DEX. Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a rev zut i ad ugit , Bucure ti, Editura Univers Enciclopedic Gold

Institutul de Lingvistic i Istorie literar « Sextil Pu cariu », 2005, *Dicționarul cronologic al romanului tradus în România de la origini până la 1989*, Editura Academiei Române

REY-DEBOVE, Josette, REY, Alain (dir.), 2008, *Le Nouveau Petit Robert de la langue française 2008, Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, Paris : Dictionnaires Le Robert

Sitografie

CONSTANTINESCU, Mugura , 2010, « Les Traductions dangereuses (sur-traduction et sous-traduction) », *Les liaisons dangereuses : Langues, traduction, interprétation*, Beyrouth, URL : <http://www.youscribe.com>, pages consultées le 5 juin 2014

Dictionnaire Larousse, <http://www.larousse.fr/>

GUIDÈRE, Mathieu, 2010, *Introduction à la traductologie. Penser la traductologie : hier, aujourd'hui...*, De Boeck, URL : <http://books.google.ro>, pages consultées le 6 mai 2014

GUILLEMIN-FLESCHER Jacqueline, 2003, « Théoriser la traduction », *Revue française de linguistique appliquée 2* (Vol. VIII), URL: www.cairn.info/revue-francaise-de-linguistique-appliquee-2003-2-page-7.htm, pages consultées le 15 juin 2014

PODEUR, Josiane, « La traductologie entre description et évaluation », *Repères DoRiF Traduction, médiation, interprétation*, volet no. 1, juin 2013, http://www.dorif.it/ezine/ezine_articles.php?id=66, pages consultées le 17 mars, 2014

SKIBINSKA, Elzbieta, « La retraduction, manifestation de la subjectivité du traducteur », in *Doletiana, revista de traducció literatura i arts*, no. 1/2007, <http://webs2002.uab.es/doletiana/English/Doletiana1-e/Doletiana1e.html>, consulté le 15 juin 2014

<http://www.crispedia.ro/>

Interviu cu Ileana Cantuniari, *Newsletter no. 22*, Septembrie 2009, <http://www.traducebine.ro/newsletter/no22/interviu.html>, page consultée le 22 juin 2015

<http://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/ileana-cantuniari-cred-ca-a-fi-traducator-impune-nu-doar-o-gimnastica-intre-doua-limbi-dar-si-un-anume-spirit-curios-as-putea-spune-de-interes-si-tinerete-sufleteasca-de-stelian-turlea-12645546>

Interviu cu Micaela Ghițescu, *Newsletter*, 22 septembrie 2011, no. 33, <http://www.traducebine.ro/newsletter/no33/interviu.html>, pages consultées le 20 novembre 2013